

De groep flexwerkers en zelfstandigen in Nederland groeit

De Nederlandse arbeidsmarkt is de afgelopen decennia in snel tempo geflexibiliseerd. Lager- en middelbaaropgeleide werknemers hebben steeds vaker een flexibele arbeidsrelatie. Hoogopgeleiden zijn steeds vaker werkzaam als zelfstandige zonder personeel. Door de toegenomen flexibilisering is de werkzekerheid afgenomen. Met name werknemers met een flexibele arbeidsrelatie, maar ook zelfstandigen zonder personeel, worden relatief vaker werkloos of inactief dan werknemers met een vaste arbeidsrelatie.

**WENDY SMITS,
NIELS KOOIMAN,
LIAN KÖSTERS EN
ROBERT DE VRIES**

*Allen werkzaam bij
het Centraal Bureau
voor de Statistiek*

De Nederlandse arbeidsmarkt is sinds het midden van de jaren negentig ingrijpend veranderd. In 1996 bestond de werkzame beroepsbevolking, dat wil zeggen personen die minimaal 12 uur per week betaald werk hebben, nog uit 6,7 miljoen personen, in 2011 was dit opgelopen tot 7,8 miljoen personen – een groei van 16 procent. Deze toename komt niet zozeer voort uit een groei van de potentiële beroepsbevolking (die bedroeg in deze peri-

ode slechts 4,4 procent) maar wordt vooral veroorzaakt door de toegenomen arbeidsparticipatie van vrouwen en ouderen (Otten *et al.*, 2011). De toegenomen arbeidsparticipatie heeft er samen met de vergrijzing van de potentiële beroepsbevolking toe geleid dat de demografische opbouw van de beroepsbevolking sterk is gewijzigd. Was in 1996 nog 28 procent van de beroepsbevolking ouder dan 45 jaar, in 2011 was dit opgelopen tot 41 procent. Het aandeel vrouwen in de beroepsbevolking liep in deze periode op van 39 naar 45 procent.

Tussen 1996 en 2000 groeide de Nederlandse economie jaarlijks met meer dan 3 procent en daalde de werkloosheid van 7,5 procent in 1996 tot 3,8 procent in 2000. Vanaf 2000 vertraagde de economische groei en vanaf 2001 liep ook de werkloosheid weer op. Hoewel de economie in 2005 weer aantrok, bleef de werkloosheid aanvankelijk verder stijgen tot 6,5 procent in 2005. Pas in 2006 toen de economische groei weer meer dan 3 procent bedroeg, begon de werkloosheid weer af te nemen. In 2008, bij aanvang van de financiële crisis, bedroeg de werkloosheid 3,8 procent. Ondanks de sterke economische krimp die volgde, bleef de werkloosheid in de jaren daarna onder het niveau van 2005 (figuur 1). De relatie tussen een verandering in economische groei en een verandering in de werkloosheid lijkt minder sterk dan voorheen. Theeuwes en Koopmans (2010) schrijven dit deels toe aan de toegenomen flexibilisering van de arbeidsmarkt.

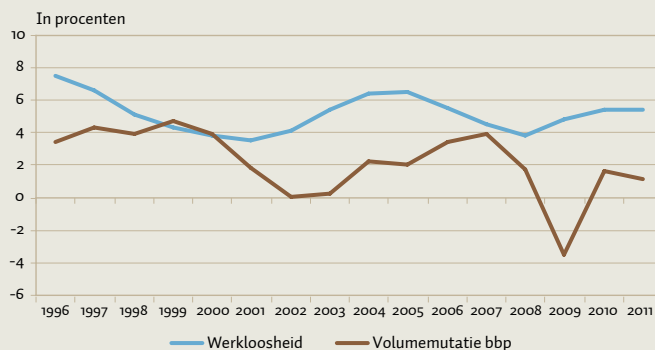
STEEDS MINDER VASTE ARBEIDSRELATIES

Het aandeel werknemers met een vaste arbeidsrelatie is de laatste 15 jaar gedaald. Had in 1996 nog driekwart van de werkzame beroepsbevolking een vaste arbeidsrelatie, in 2011 was dit 70 procent. Steeds meer werknemers hebben een flexibele arbeidsrelatie en daarnaast zijn steeds meer mensen werkzaam als zelfstandige zonder personeel. De sterkste groei van het aandeel werknemers met een flexibele arbeidsrelatie vond plaats vanaf 2006. Het aandeel werknemers met een flexibele arbeidsrelatie is eind jaren negentig overigens eerst enigszins gedaald. In 1998 bedroeg het nog 14 procent, en in 2001 was dit aandeel gedaald tot 12 procent (figuur 2). In 1999 werd de Flexwet ingevoerd, waardoor het voor werkgevers moeilijker werd om een werknemer opeenvolgende arbeidsovereenkomsten voor een bepaalde tijd achter elkaar te geven, zonder dat er een overeenkomst voor onbepaalde tijd zou ontstaan. Pas vanaf 2006 begon het aandeel werkenden met een flexibele arbeidsrelatie weer te groeien, tot ruim 15 procent in 2011.

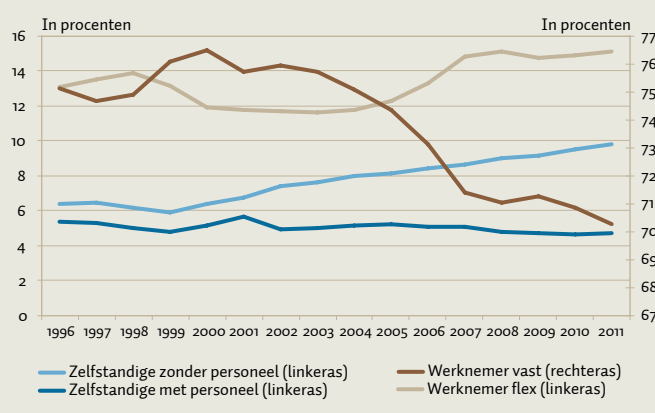
De grootste groep werknemers met een flexibele arbeidsrelatie wordt gevormd door hen die weliswaar een tijdelijk contract hebben maar wel met uitzicht op een vast dienstverband bij goed functioneren. Deze groep is bovendien sterk gegroeid, van 3 procent van de werkenden in 1996 tot 6 procent in 2011. Het lijkt erop dat steeds meer werkgevers een tijdelijk contract gebruiken als verlengde proeftijd (Dekker *et al.*, 2012). Ook het aandeel werkenden met een tijdelijk contract en wisselende uren is bijna verdubbeld. Het aandeel werkenden met een dergelijk contract is echter gering: 1 procent van de werkzame beroepsbevolking in 2011. Andere vormen van flexibele arbeid zijn juist afgenomen. Dat geldt bijvoorbeeld voor uitzendkrachten (een daling van 3 naar ruim 2 procent) en korte tijdelijke contracten zonder uitzicht op een vaste aanstelling (figuur 3).

De groei van het aandeel zelfstandigen zonder personeel zette al veel eerder in. Vanaf 1999 is er sprake geweest van een gestage groei, veroorzaakt doordat steeds meer werknemers hun beroep niet meer in loondienst uitoefenden, maar als eigen baas zonder personeel in dienst aan de slag gingen. Het gaat dan vooral om zelfstandigen zonder personeel die eigen arbeid aanbieden. Daarnaast zijn er ook zelfstandigen zonder personeel die producten of grondstoffen verkopen, bijvoorbeeld een bakker of slager. Deze verschillende groepen zelfstandigen zonder personeel waren tot voor kort in de CBS-statistieken niet afzonderlijk te onderscheiden. Vanaf 2012 is het CBS begonnen met het meten van de

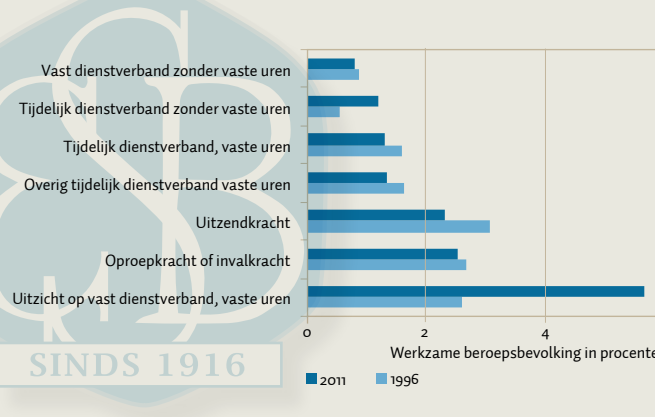
Ontwikkeling werkloosheidspercentage en bbp, 1996–2011 **FIGUUR 1**

Aandeel werknemers met een vaste en flexibele arbeidsrelatie en zelfstandigen, 1996–2011 **FIGUUR 2**

Type flexibele arbeidsrelatie van werknemers **FIGUUR 3**

beide groepen zelfstandigen zonder personeel. In het eerste kwartaal van 2012 bood ongeveer driekwart van hen eigen arbeid aan (Kösters, 2012).

LAAGOPGELEIDE JONGEREN VAKER FLEXIBEL

Jongeren hebben vaker een flexibele arbeidsrelatie dan oudere werknemers. Bovendien is de toename onder jongeren het grootst. In 1996 had bijna 38 procent van de jongeren met werk van meer dan 12 uur in de week een flexibele arbeidsrelatie, in 2011 was dit opgelopen tot bijna 50 procent. Opvallend is dat in 1996 hoogopgeleide jongeren nog veel vaker een flexibele arbeidsrelatie hadden dan jongeren die een lage of middelbare opleiding hadden afgerond. Laagopgeleide jongeren zijn veelal al langer actief op de arbeidsmarkt dan hun hogeropgeleide leeftijdsgenoten en hebben daardoor meer tijd gehad om een vaste baan te bemachtigen. De grootste toename van flexwerk heeft zich voorgedaan onder laagopgeleide jongeren. Meer dan de helft van hen heeft in 2011 een flexibele arbeidsrelatie, in 1996 was dit nog geen 40 procent.

Verder valt op dat met name onder mannen flexwerk is toegenomen. Hoewel vrouwen vaker dan mannen een flexibele arbeidsrelatie hebben, is het aandeel vrouwen met een flexibele arbeidsrelatie juist afgenomen in de periode 1996–2011. Niet alleen zijn er meer vrouwen gaan werken, maar ze werken ook vaker in vaste banen dan voorheen. In 1996 hadden vooral vrouwen in de leeftijd van 45 tot 65 jaar veel vaker een flexibel contract dan mannen. In 2011 is dat weliswaar nog steeds het geval, maar de verschillen tussen mannen en vrouwen zijn in het bijzonder voor deze leeftijdscategorie veel kleiner geworden (tabel 1).

AANDEEL ZELFSTANDIGEN ZONDER PERSONEEL

Mannen zijn vaker werkzaam als zelfstandige zonder personeel dan vrouwen, en tussen 1996 en 2011 is het verschil tussen mannen en vrouwen alleen maar toegenomen. Op hogere leeftijd zijn er relatief veel mensen werkzaam als zelfstandige. Onder werkenden die jonger zijn dan 45 jaar is het aandeel zelfstandigen de laatste jaren echter bijna verdubbeld, onder ouderen

Werknemers met een flexibele arbeidsrelatie en zelfstandigen zonder personeel naar leeftijd, opleidingsniveau en geslacht, 1996 en 2011

TABEL 1

Perioden	Leeftijd	Opleidingsniveau			Mannen	Vrouwen	Totaal
		Laag	Middelbaar	Hoog			
Flexibele arbeidsrelatie							
1996	15 tot 25 jaar	38,5	35,3	47,3	37,5	37,6	37,5
	25 tot 45 jaar	11,7	9,4	15,0	9,3	15,3	11,6
	45 tot 65 jaar	6,3	5,7	3,9	3,2	10,6	5,4
	Totaal	14,6	12,2	12,8	10,3	17,6	13,1
2011	15 tot 25 jaar	53,2	47,2	49,5	46,6	52,6	49,5
	25 tot 45 jaar	17,8	14,3	14,2	13,9	15,9	14,8
	45 tot 65 jaar	8,7	7,0	5,3	5,8	8,6	7,0
	Totaal	18,7	15,5	12,2	13,6	17,1	15,2
Zelfstandigen zonder personeel							
1996	15 tot 25 jaar	1,6	2,3	4,1	2,7	1,4	2,1
	25 tot 45 jaar	4,7	5,6	6,0	6,0	4,6	5,5
	45 tot 65 jaar	10,3	11,0	9,3	10,8	9,2	10,3
	Totaal	5,9	6,5	6,9	7,2	5,2	6,4
2011	15 tot 25 jaar	2,8	3,9	5,3	4,6	2,8	3,7
	25 tot 45 jaar	9,0	8,7	9,9	11,1	7,2	9,3
	45 tot 65 jaar	10,2	11,2	14,7	13,7	9,8	12,1
	Totaal	8,6	9,1	11,6	11,6	7,7	9,8

De auteur heeft verklaard dit artikel alleen te publiceren in ESB en niet elders te publiceren in wat voor medium dan ook. Het is wel toegestaan om het artikel voor eigen gebruik en voor publicatie op een intranet van de werkgever van de auteur aan te wenden.

was de toename veel minder sterk. Hoogopgeleiden zijn vaker aan het werk als zzp'er dan middelbaar- en lageropgeleiden, zowel in 1996 als 2011. Vooral onder hoogopgeleiden ouder dan 45 jaar is het aandeel zelfstandigen zonder personeel sterk gegroeid, van ruim 9 procent in 1996 naar bijna 15 procent in 2011. Onder middelbaar- en lageropgeleide ouderen is het aandeel min of meer gelijk gebleven.

HOOGSTE AANDEEL FLEXWERKERS IN DE HORECA

Tabel 2 toont het percentage werknemers met een vaste en flexibele arbeidsrelatie en zelfstandigen zonder personeel als percentage van de werkzame beroepsbevolking naar bedrijfstak. Het aandeel werkenden met een flexibele arbeidsrelatie is het hoogst in de horeca: meer dan een derde van alle werkenden in deze sector is werknemer met een flexibele arbeidsrelatie. Het betreft vooral jongeren. Ook in de sector verhuur en overige zakelijke dienstverlening hebben veel werkenden een flexibele arbeidsrelatie. Onder deze sector valt onder andere het uitzendwezen. De bouwnijverheid, het openbaar bestuur en overheidsdiensten kennen het kleinste aandeel werkenden met een flexibele arbeidsrelatie. Daar staat tegenover dat in de bouwnijverheid juist veel zelfstandigen zonder personeel werkzaam zijn. Ook in de landbouw is het aandeel zelfstandigen zonder personeel erg hoog; hier betreft het vaak kleine boerenbedrijven. Verder zijn er in de specialistische zakelijke diensten (management en technisch advies, reclame, design en overige diensten) en in de cultuur, sport en recreatie relatief veel zelfstandigen zonder personeel te vinden.

VOORAL FLEXWERKERS KANS OP BAANVERLIES

De jaarlijkse stromen in en uit de werkzame beroepsbevolking zijn afhankelijk van structurele factoren – zoals de instroom van recent afgestudeerden en de uitstroom vanwege pensionering – maar hangen ook sterk samen met de stand van de conjunctuur. De instroom wordt gemeten als het aantal werkzame personen met een baan van minimaal 12 uur per week die een jaar eerder nog werkloos waren of niet actief op de arbeidsmarkt. De uitstroom is het aantal werklozen en inactieven die een jaar eerder nog betaald werk van minimaal 12 uur per week hadden. Het begin van de economische crisis eind 2008 vertaalt zich in een sterke toename van de jaarlijkse uitstroom en een afname van de instroom in betaald werk. Van 2010 op 2011, als de economie weer is aangetrokken, begint de

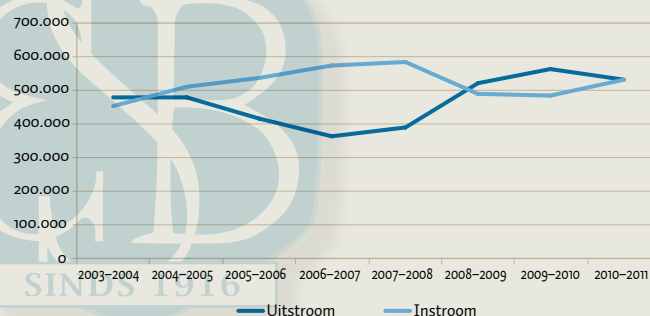
Percentage werknemers met een vaste en flexibele arbeidsrelatie en zelfstandigen zonder personeel naar bedrijfstak, 2010

TABEL 2

	Werknemers vaste arbeidsrelatie	Werknemers flexibele arbeidsrelatie	Zelfstandigen zonder personeel
Landbouw, bosbouw en visserij	30,8	11,0	42,4
Delfstoffenwinning	–	–	–
Industrie	81,6	12,0	3,5
Energievoorziening	84,2	15,8	–
Waterbedrijven en afvalbeheer	81,6	15,8	–
Bouwnijverheid	64,9	9,5	19,2
Handel	68,0	17,3	6,9
Vervoer en opslag	73,7	17,3	5,6
Horeca	46,9	34,2	6,6
Informatie en communicatie	68,6	12,5	14,5
Financiële dienstverlening	84,5	10,0	2,9
Verhuur en handel van onroerend goed	71,9	12,5	9,4
Specialistische zakelijke diensten	58,0	11,1	23,2
Verhuur en overige zakelijke diensten	61,1	27,7	6,5
Openbaar bestuur en overheidsdiensten	88,8	10,5	0,7
Onderwijs	80,2	14,1	5,0
Gezondheids- en welzijnszorg	78,4	14,2	4,6
Cultuur, sport en recreatie	47,2	16,7	33,3
Overige dienstverlening	52,0	14,6	26,3
Huishoudens	–	–	–
Extraterritoriale organisaties	28,8	31,5	32,9
Alle economische activiteiten	70,9	14,9	9,5

In- en uitstroom uit werkzame beroepsbevolking

FIGUUR 4

De auteur heeft verklaard dit artikel alleen te publiceren in ESB en niet elders te publiceren in wat voor medium dan ook. Het is wel toegestaan om het artikel voor eigen gebruik en voor publicatie op een intranet van de werkgever van de auteur aan te wenden.

Transities van en naar betaald werk (minimaal 12 uur per week)¹

TABEL 3

	2007-2008 Uitstroom	2009-2010 Uitstroom	2007-2008 Instroom	2009-2010 Instroom
Totaal	5,3	7,5	15,9	13,7
Mannen	4,2	7,0	19,9	17,2
Vrouwen	6,8	8,2	13,6	11,5
15 tot 25 jaar	16,3	19,5	25,8	20,2
25 tot 45 jaar	3,1	4,9	23,1	21,8
45 tot 65 jaar	5,2	7,7	6,1	5,4
Lager onderwijs	8,5	11,5	13,1	10,6
Middelbaar onderwijs	5,0	7,4	18,2	16,1
Hoger onderwijs	3,5	5,0	19,9	18,1

¹ Voor en tijdens de economische crisis, in procenten van het aantal werkenden en het aantal niet-werkenden in de betreffende categorie.

Uitstroom uit betaald werk (minimaal dan 12 uur)¹

TABEL 4

		Werkloos	Inactief	Totaal
2007-2008	Vast	0,7	2,8	3,6
	Flex	4,1	11,3	15,4
	Zzp	0,8	3,8	4,6
	Totaal	1,2	4,1	5,3
2009-2010	Vast	1,9	3,1	5,0
	Flex	7,1	14,2	21,3
	Zzp	1,7	5,0	6,7
	Totaal	2,6	4,9	7,5

¹ Voor en tijdens de economische crisis als percentage van het aantal werkenden in de betreffende categorie.

Uitstroom uit betaald werk in loondienst¹

TABEL 5

	Contract bepaalde tijd		Contract onbepaalde tijd	
	WW	Bijstandsuitkering	WW	Bijstandsuitkering
2007-2008				
Totaal	12,2	4,7	9,3	1,4
Mannen	12,0	4,7	9,1	1,0
Vrouwen	12,4	4,7	9,7	1,8
15 tot 25 jaar	3,3	3,1	2,0	1,5
25 tot 45 jaar	15,2	5,7	11,2	1,9
45 tot 65 jaar	21,3	5,3	9,7	0,8
2008-2009				
Totaal	25,3	6,8	21,1	2,0
Mannen	27,5	7,5	23,0	1,8
Vrouwen	22,6	6,0	18,6	2,3
15 tot 25 jaar	8,3	4,8	7,3	2,4
25 tot 45 jaar	31,7	8,0	28,2	2,9
45 tot 65 jaar	36,4	6,9	19,2	1,2

¹ Minimaal een uur naar WW en bijstand (zwaartepunttypering), in procenten.

instroom opnieuw licht toe en de uitstroom af te nemen (figuur 4).

Werknemers onder de 25 jaar en boven de 45 jaar stromen vaker vanuit betaald werk naar werkloosheid of inactiviteit dan het geval is bij de middengroep (25-45 jaar). Bij jongeren heeft dit grotendeels te maken met een opleiding die zij (gaan) volgen, bij ouderen met de uitstroom naar pensioen. Verder valt op dat vooral laagopgeleiden vaak een transitie naar werkloosheid of inactiviteit doormaken. De kans om aan het werk te komen is het laagst voor werklozen en inactieven die ouder zijn dan 45 jaar, en voor laagopgeleiden. De uitstroom van mannen is na het uitbreken van de economische crisis in verhouding sterker toegenomen dan voor vrouwen. Onder jongeren is vooral de instroom in betaald werk tijdens de crisis sterk afgenomen (tabel 3).

De uitstroom van werkenden met een flexibele arbeidsrelatie is veel conjunctuurgevoeliger dan de uitstroom vanuit een vaste arbeidsrelatie. Als het economisch slechter gaat, verliezen mensen met een flexibele arbeidsrelatie als eersten hun baan (Smits, 2012). Van 2007 op 2008 bedroeg de uitstroom van flexwerkers nog ruim 15 procent, van 2009 op 2010 meer dan 21 procent. Niet iedereen die een transitie doormaakt van werk naar geen werk wordt werkloos. Werkloos is iemand die kan en wil werken in een baan van minimaal 12 uur per week, voor een dergelijke baan beschikbaar is en er ook actief naar zoekt. Een groot deel van de uitstroom vanuit werk betreft uitstroom naar de niet-beroepsbevolking. Dus deze mensen zijn niet opzoek naar en/of niet beschikbaar voor betaald werk van 12 uur of meer per week. Van de werknemers met een flexibele arbeidsrelatie in 2009 stroomde ongeveer 7 procent uit naar werkloosheid en ruim 14 procent naar de niet-beroepsbevolking. De uitstroom van zelfstandigen zonder personeel is eveneens toegenomen. Voor de economische crisis, van 2007 op 2008, bedroeg deze uitstroom bijna 5 procent. Van 2009 op 2010 was dit bijna 7 procent. De uitstroom naar werkloosheid is voor zelfstandigen zonder personeel heel klein, van 2009 op 2010 betrof het nog geen 2 procent (tabel 4).

Het aandeel werknemers dat na uitstroom uit betaald werk afhankelijk is van een werkloosheidsuitkering is door de crisis sterk toegenomen. Van de werknemers die van 2007 op 2008 zijn uitgestroomd had bijna 11 procent een WW-uitkering, van de werknemers die zijn uitgestroomd van 2008 op 2009 was dit 23 procent. Niet-werkenden die voorheen een

Instream vanuit werkloosheid en inactiviteit, in procenten

TABEL 6

Instream in:	Vast	Flex	Zzp	Totaal
2007-2008	5,2	9,0	1,5	15,9
2009-2010	4,0	8,2	1,3	13,7

contract voor bepaalde tijd hadden, hebben iets vaker een WW-uitkering dan niet-werkenden die een contract voor onbepaalde tijd hadden. Dat geldt met name voor ouderen. De reden hiervoor is dat ouderen met een contract voor bepaalde tijd vaker uitstromen vanwege baanverlies, terwijl ouderen met een contract voor onbepaalde tijd in verhouding vaker uitstromen vanwege pensionering. Verder valt op dat werknemers met een contract voor bepaalde tijd in verhouding vaker uitstromen naar de bijstand dan werknemers met een contract voor onbepaalde tijd (tabel 5).

Tabel 6 toont de instroom vanuit werkloosheid en inactiviteit naar betaald werk van meer dan 12 uur. Het gaat om instromers als percentage van het aantal werklozen in de betreffende categorie. Als mensen na een periode van werkloosheid of inactiviteit weer aan de slag

gaan is dat meestal in een flexibele arbeidsrelatie. Van 2007 op 2008 stroomde 9 procent van de werklozen en inactieven door naar een flexibele baan, ruim 5 procent naar een vaste baan, en 1,5 procent was begonnen als zelfstandige zonder personeel. Tussen 2009 en 2010 is vooral de kans om aan de slag gegaan in een vaste baan gedaald ten opzichte van 2007 en 2008.

HOOGSTE BAAN-BAANMOBILITEIT FLEXWERKERS

Werknemers met een flexibele arbeidsrelatie wisselen vaker van werkgever dan werknemers met een vaste arbeidsrelatie. Van 2010 op 2011 wisselde 26 procent van de werknemers met een flexibel contract van baan, tegenover 6 procent van de werknemers met een vaste arbeidsrelatie. Bij werknemers met een vaste arbeidsrelatie zal het in de meeste gevallen gaan om vrijwillige baanmobiliteit. Als de economie bloeit zijn er veel mogelijkheden om elders een aantrekkelijker baan te vinden, en neemt de baan-baanmobiliteit van werknemers met een vaste arbeidsrelatie toe. De baan-baanmobiliteit van werknemers met een flexibele arbeidsrelatie is aanzienlijk hoger dan die van werknemers met een vaste arbeidsrelatie. Werknemers met een flexibele arbeidsrelatie hebben vaker te maken met onvrijwillige baan-baanmobiliteit, bijvoorbeeld als een contract niet wordt verlengd (tabel 7).

Jongeren wisselen vaker van baan dan oudere

Baan-baanmobiliteit van werknemers voor en tijdens de economische crisis naar arbeidsrelatie¹

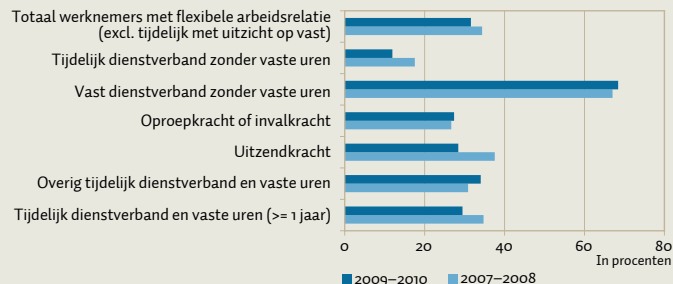
TABEL 7

	Man	vrouw	15 tot 25 jaar	25 tot 45 jaar	45 tot 65 jaar	Lager-opgeleid	Middelbaar-opgeleid	Hoger-opgeleid	Totaal
2007-2008									
Vaste arbeidsrelatie	9,1	8,5	18,8	10,7	4,3	8,4	8,7	9,4	8,9
Flexibele arbeidsrelatie	31,1	29,3	36,6	29,2	22,6	33,9	30,1	27,0	30,2
Totaal werknemers	12,2	12,0	26,3	13,4	5,7	13,2	11,8	11,7	12,1
2009-2010									
Vaste arbeidsrelatie	6,3	5,9	14,3	7,2	3,2	6,4	5,7	6,4	6,1
Flexibele arbeidsrelatie	26,3	24,1	32,1	24,2	16,4	27,7	23,5	25,3	25,2
Totaal werknemers	8,9	9,0	22,1	9,8	4,2	10,2	8,4	8,9	8,9

¹ Percentages van alle werknemers in de betreffende categorie die in beide jaren tot de werkzame beroepsbevolking hoorden.

Transitiekansen van een flexibele naar een vaste arbeidsrelatie

FIGUUR 5

werknemers, ook als ze een vaste arbeidsrelatie hebben. Na het verlaten van het onderwijs duurt het meestal even voordat mensen een baan hebben gevonden die goed bij ze past. Lageropgeleiden wisselen vaker van baan dan middelbaar- en hogeropgeleiden. Dat komt vooral doordat lageropgeleiden vaker een flexibele arbeidsrelatie hebben. Lageropgeleiden met een vaste arbeidsrelatie wisselen juist minder vaak van baan dan middelbaar- en hogeropgeleiden.

DOORSTROOM NAAR VASTE ARBEIDSRELATIE

De kans om door te stromen naar een vaste arbeidsrelatie verschilt sterk per type flexibele arbeidsrelatie.

Doorstroom van een flexibele naar een vaste arbeidsrelatie, in procenten¹

TABEL 8

	2007-2008	2009-2010
Totaal	34,3	31,5
Man	35,6	28,3
Vrouw	33,0	34,5
15 tot 25 jaar	31,1	29,0
25 tot 45 jaar	36,7	32,2
45 tot 65 jaar	34,6	34,2
Lageropgeleid	32,6	32,3
Middelbaaropgeleid	35,7	32,3
Hogeropgeleid	33,4	29,6

¹ Exclusief werkenden met een tijdelijk dienstverband met uitzicht op vast.

Bijna een derde van de werknemers met een tijdelijk contract in 2009 had in 2010 een vaste arbeidsrelatie. De doorstroom is slechts iets lager dan vóór de economische crisis. Van de werknemers met vast dienstverband maar zonder vaste uren – bijvoorbeeld werknemers met een nul-urencontract – heeft maar liefst 68 procent een jaar later een vast dienstverband met vaste uren. Werknemers met een tijdelijk dienstverband zonder vaste uren stromen naar verhouding het minst vaak door naar een vast dienstverband: van 2009 op 2010 bedroeg de doorstroom slechts 12 pro-

Transities van werknemer naar zelfstandige zonder personeel en van zelfstandige zonder personeel naar werknemer (2010-2011), in procenten¹

TABEL 9

	Werknemer naar zzp			Zzp naar werknemer		
	Werknemer	Uit Vast dienstverband	Uit flexibel dienstverband	Werknemer	Naar vast dienstverband	Naar flexibel dienstverband
Totaal	1,1	0,8	2,8	5,2	2,2	3,0
Man	1,3	0,8	3,9	5,0	2,1	2,9
vrouw	0,9	0,7	1,6	5,6	2,4	3,2
15 tot 25 jaar	1,9	1,4	2,5	16,9	–	13
25 tot 45 jaar	1,3	1,0	2,9	6,7	2,9	3,8
45 tot 65 jaar	0,6	0,4	2,7	2,9	1,3	1,6
Lageropgeleid	0,5	0,3	1,3	4,8	–	3,7
Middelbaar-opgeleid	1,1	0,7	2,9	5,7	3,1	2,6
Hogeropgeleid	1,5	1,1	3,9	5,0	1,8	3,2

¹ Als percentage van alle werknemers dan wel zelfstandigen zonder personeel in de betreffende categorie die zowel in 2010 als in 2011 tot de werkzoekende beroepsbevolking behoorden.

cent. Bovendien is de kans op doorstroom voor deze groep aanzienlijk lager dan voorheen. Van 2007 op 2008 stroomde 18 procent van de werkenden met een dergelijk contract door naar een vaste arbeidsrelatie. Uitzendkrachten en oproepkrachten hebben eveneens een kleine kans om door te stromen naar een vaste arbeidsrelatie, respectievelijk 28 en 27 procent. Voor uitzendkrachten is de kans op doorstroom de laatste paar jaar bovendien flink gedaald. Van 2007 op 2008 bedroeg de doorstroom voor uitzendkrachten nog 38 procent (figuur 5).

De kans op doorstroom naar een vaste arbeidsrelatie is vooral voor mannen afgenomen. Jongeren hebben een kleinere kans om door te stromen naar een vaste arbeidsrelatie dan oudere werknemers (figuur 6).

Oudere werknemers met een flexibele arbeidsrelatie beginnen vaker voor zichzelf

Het aantal werknemers dat aan de slag gaat als zzp'er is tot het begin van de economische crisis toegenomen. Daarna is er een scherpe daling te zien. Van 2007 op 2008 waren er nog 66.000 werknemers die voor zichzelf begonnen, van 2008 op 2009 was dit aantal gedaald tot 53.000. De kans dat een werknemer voor zichzelf gaat beginnen neemt af met de leeftijd en neemt toe met het opleidingsniveau. Dat geldt echter alleen voor werknemers met een vaste arbeidsrelatie. Onder werknemers met een flexibele arbeidsrelatie wagen ouderen juist vaker de stap om als zelfstandige zonder personeel te beginnen. Dat komt waarschijnlijk doordat oudere werknemers minder mogelijkheden hebben om na het aflopen van een tijdelijk contract een andere baan als werknemer te krijgen. Mannen beginnen vaker voor zichzelf dan vrouwen. Het betreft vooral mannen met een flexibel dienstverband.

Het aantal zelfstandigen zonder personeel dat jaarlijks (weer) werknemer wordt, is veel kleiner dan het aantal werknemers dat zelfstandig wordt, maar is als gevolg de economische verslechtering in 2008 wel fors toegenomen. De kans dat een zelfstandige zonder personeel (weer) als werknemer aan de slag gaat is het grootst bij jongeren. Vrouwen beginnen minder vaak als zelfstandige zonder personeel, en als ze eenmaal als zelfstandige aan de slag zijn, hebben ze een grotere kans om er weer mee te stoppen (tabel 9).

CONCLUSIE

Door de toegenomen flexibilisering lijkt de baanzekerheid van lageropgeleiden te zijn afgenomen. Lageropgeleiden krijgen minder snel een vaste arbeidsrelatie

Transities van werknemer naar zelfstandige zonder personeel en vice versa

FIGUUR 6

dan voorheen, als het economisch slechter gaat hebben zij de grootste kans op baanverlies en de kleinste kans om weer aan het werk te komen. Vooral lageropgeleiden ouderen vormen een kwetsbare groep. Hoogopgeleiden gaan steeds vaker als zelfstandige zonder personeel aan de slag, vooral onder hogeropgeleiden ouderen is het aandeel zelfstandigen zonder personeel flink toegenomen. Met name oudere werknemers die geen vaste arbeidsrelatie hebben, kiezen relatief vaak voor een bestaan werk als zelfstandige.

LITERATUUR

- Dekker, R., H. Houwing en L. Kösters (2012) Doorstroom van flexwerkers. ESB, 97(4628), 70-73.
- Kösters, L. (2012) Helpt zelfstandigen biedt als zelfstandige zonder personeel diensten aan. CBS webmagazine, 25 juni.
- Otten, F.W.J., K. Arts en C. Siermann (2011) Meer ouderen langer aan het werk. ESB, 96(4612), 374-377.
- Smits, W. (2012) Bijna een op de vijf werknemers is een flexwerker. CBS webmagazine, 29 mei.
- Theeuwes, J. en C. Koopmans (2010) Het einde van de wet van Okun. SEO Discussion paper, 2010(61).